

baring niet loovig hart, dat ofessoren over dan intusschen eeren, of naar 1. als wij het grijpen we nog

1 voor de heel ctoren, die in 1 vergeten, dat (arl Holl leest t. 2. Halbband) 2 feesten, over en in de griek- hen op Zondag 3 zoo heel veel 4 erkennen, dat 5 uitwerken van 6 smotieven niet 7 voortbouwen 8 getrouwe en 9 heideuschen 10 zonde van het 11 he — christen-

3 niet. 4 die in onzen 5 erland en van 6 t, waarlijk wil- 7 le, dan moeten 8 n wat Wij nu 9 de feitelijk-

at ook wij zoo 1 geloof, meer 2 fessie, die ge- 3 boven; en dat 4 van Christus, 5 is toch maar

eren vermanen, 1 van de geschie- 2 d en verwerke- 3 se den Paasch- 4 en wij willen 5 gen zien, met 6 maar gerust — 7 adastraal gaan 8 et de kist van

k méér heb- 1 eis zijn. Dat 2 eedroegen naar 3 ook, die met 4 ijk ledig zagen, 5 t, want de pro- 6 hemelsch licht 7 anvaarding van 8 dat niet doen, 9 n gedachteeloos- 0 ot pinksterfeest 1 aangedaan" te 2 ristus-hier-beene 3 oordeel, want 4 an we, positief,

de verlossing, 1 t zal de visch- 2 gaan we een 3 onvermijdelijke 4 e" wereld ver- 5 en tutoyeerd 6 en vervelakte, 7 den maar dan 8 dooden HIER 9 n in onzen ar- 0 , onze synode, 1 doe", want het 2 "werken" van 3 kracht, die het 4 de wereld vol-

verhoogden 1 let zoo brutaal 2 ij moeten niet 3 agne, praktisch 4 le „winter-cam- 5 s vallen in den 6 Wij moeten ons 7 testamische pië- 8 t een terugblik 9 eeft ze al lang

gevoelen. En wij moeten óók niet met een zenuw-achtig christendom, of met een latere „krisis-theologie" laten aanleunen, dat men eschatologisch werkzaam kan zijn, door de opstanding van de dooden te zien, enkel en alleen in de „andere" wereld. Neen, die opstanding moet een ding van vandaag zijn, en van deze wereld. En wie vandaag zijn roeping vervult, uit de kracht van den levenden Christus, die zal mogen opponeeren tegen Brunner en zich bezinnen over het inderdaad groote theologisch belang van de synode van Assen, en bewijzen, dat een streng calvinist geen mystiek heeft zonder dogma, maar ook geen dogma zonder mystiek. „Ons politieuma (burgerschap) in den hemel", ja; maar onze voeten staan nog in onze sloppen en stegen, en daar móet „het" nu gebeuren. Gebeurt het daar niet, dan gebeurt het ook in de „andere" wereld niet. Als het in de sloppen niet gebeurt, vandaag, dan zal het ook op de wolken en vóór den troon niet kunnen gebeuren tot in der eeuwigheid. Want die van boven is, heeft ons vleesch nu eenmaal aangenomen, en ook onze woning. Hij is wel bezig die te verheerlijken; maar verheerlijken is nooit verlaten.

K. S.

UIT DE SCHRIFT.

De ongelukkigste?

Gij dochters van Jeruzalem, weent niet over Mij, maar weent over uzelf en over uw kinderen.

Lucas 23:28.

Het verhaal loopt, en een bekend schrijver geeft het door, dat in Engeland eens een graf moet gevonden zijn, met het zonderlinge opschrift: De ongelukkigste. Toen men, nieuwsgierig, dat graf opende, bleek het leeg: de ongelukkigste was niet te vinden. En nu zijn er velen, die zonden willen zeggen: het is geen wonder ook: dat graf hoort niet in Engeland, maar in Palestina, in Jeruzalem te zijn, dat graf met zulk een opschrift. En als ge het aan de vrouwen zoudt vragen, die achter Jezus aan gaan naar Golgotha, dan zouden zij het wel zoo dadelijk willen zeggen: zet op Zijn graf straks het opschrift: de ongelukkigste. Ze krijgen ervan.

Nu opent Christus den mond. Weent niet over Mij, zoo zegt Hij tot die vrouwen. Dat is het einde van Jezus' publieke redenen tot het volk. Tot de gemeenschap van het Joodsche volk, heeft na dit woord Christus niet meer rechtstreeks gesproken. Dus krijgt dit woord, schoon het zich richtte tot vrouwen, die saamgeschoold en saamgeschoven waren door het gezicht op „den ongelukkigste", de betekenis van een volgeladen profetie. Het is de epiloog van Christus' redenen tot Israëls vleeschelijk zaad. Hij bedient óók in deze slot-rede zijn messiaansche ambt, want, als Hij ons leert, hoe wij Zijn vernedering zullen zien, dan baant Hij daarin den weg tot de rechte aanschouwing van Zijn verhooging.

Weent niet over Mij, Gij zegt: ziet daar den ongelukkigste. Gij repeteert: eene homo, ziet, een geknakte boom, een groene tak, maar dan ontbladen. Gij vindt het tragisch, dat groen, frisch hout, vernedert wordt. Was ik voor uw besef of voor besefloosheid onder het dorre hout, gij zoudt niet schreien; want het dorre is immers tot verbranding? Maar ik kom u leeren, dat niet een moment van breuk, maar de toestand van dorheid, van levenloosheid, in de boomen van Gods park te beweenen valt. En gij zijt zulke dorre boomen gij en uw kinderen. Zeker, mij breekt de Eeuwige, maar mijn tak is dan toch nog groen. Maar uw takken zijn verdord. Het dorre hout krijgt wat het waard is, als iemand het breekt; gij, zondaren, krijgt dus uw deel, gij krijgt het uwe, als gij verbroken wordt. Maar ik ben het groene hout; breekt men mij, dan ontvang ik wat het mijne niet is. Want, rechtuit gesproken: ik krijg, ik neem op mij, wat het uwe is. Dus ben ik niet „de ongelukkigste", want het wezen van mijn smarten belacht elke vergelijking met de uwe. Bij mij is de breuk, maar het leven is er toch; maar bij u ontbreekt zelfs het gevoel van de breuk, want gij zijt dood. Wat gij in mij beweent, dat is het uwe; en wat uit mijn dood u tot leven worden kan, dat ziet gij niet. Weent niet, weent nooit, zonder bekeering. Want alle smart, die Jezus plaatst boven aan de lijst der menschelijk ongelukken vult die lijst aan, en laat dus de lijst bestaan. Doch wie weent om zijn zonden, die noemt Jezus niet den eersteling in en van de stervenden, die daar gaan naar de dooden toe; maar hij noemt hem den eersteling der levenden, die opstaan uit de dooden. De rij der ongelukken wordt door zijn smart niet aangelengd, maar gebroken.

K. S.

LITERATUUR EN KUNST.

Barabbas.

Zooals men zich misschien herinnert, hebben we ter gelegenheid van het kerstfeest een proeve gegeven van de kerstpoëzie der jongere christelijke dichtkunst. We ontleenden die aan den toen pas-verschenen bundel „Sprongen" van Jan H. de Groot, een bundel, zoowel wat den inhoud als wat den vorm betreft, rijk in verscheidenheid en daardoor uitnemend voorbeeld van het frissche en goede, dat in de nieuwe christelijke dichtkunst valt op te merken.

Thans staan we voor de viering van het Paaschfeest. En als we dan, onze sinds lang gevolgde gewoonte getrouw, ook nu in deze rubriek bij de gelegenheid van den tijd ons aansluiten, citeeren we andermaal uit dezen nieuwen bundel, die ook een drietal Paaschverzen bevat.

We kiezen daartoe het gedicht „Barabbas", dat o.i. mee tot het allerbeste behoort van wat ons de christelijke kunst der laatste jaren heeft geschonken, proeve van moderne en tegelijk van echt christelijke poëzie.

Voor een juist waardeeren dient echter een opmerking vooraf te gaan. Men zal in dit mooie vers veel meer omtrent Barabbas vinden, dan de Schrift vermeldt. Uit de samengevoegde Schriftplaatsen weten we, dat hij een moordenaar was, bij een oproer gevat, en dat hij, door het opgeruide volk tegenover Christus gekozen, door Pilatus vrijgelaten werd. Meer niet. Hoe deze Barabbas op zijn invrijheidstelling gereageerd heeft en waar hij, uit het Rechthuis gekomen, is heengegaan, vertellen de Evangelisten niet. En juist, dat is de eigenlijke inhoud van dit vers.

Men zou dus kunnen zeggen, dat de dichter hier een fantasie geeft op het Bijbelverhaal en daarin misschien aanleiding vinden tot mindere appreciatie.

Inderdaad kan hier gesproken worden van een fantasie. Doch daarin behoort volstrekt geen reden tot afkeuring te liggen. Van ouden tijd af al — en het is heel begrijpelijk — heeft men op dit Barabbas-motief gefantaseerd. Er bestaat meer dan één legende over dezen moordenaar, die hem, als in dit vers gebeurt, na de bevrijdende keuze den naar Golgotha geleiden Christus doet ontmoeten. En bovendien is de dichter als de schilder. Zoo goed als deze kan hij, na de conceptie van zijn stof naar het reële beeld, haar op de wicken der kunstenaarsverbeelding boven het reële verheffen en daarin leggen al de ontroering, al de bezieling ook, die het onderwerp hem gaf. Hoevele schilderstukken bestaan niet over de kruisiging, de afname van het kruis, de Verrijzenis, de verschijningen, die niet zijn de getrouwe weergave van het desbetreffend Bijbelverhaal (men denke slechts aan de primitieven), en die toch door hun diep-vromen zin en hun innige warmte van gevoel van een parelende zuiverheid zijn! En hoevele gedichten kent onze rijke literatuur niet, die, als hier het geval is, fantasieën zijn op het Schriftverhaal (men denke aan Vondels Adam in Balinghschap, Bilderdijks Ondergang der eerste wereld, Da Costa's Hagar) en die we toch als schatten van christelijke kunst waardeeren.

In zulk een fantasie hoeft stellig niets afkeurenswaardigs te liggen, zoo zij niet ingaat tegen en afleidt van de eigenlijkheid van het beeld. En waar dan hier naar de voorstelling der oude legende de Barabbas-figuur op Christus' kruisweg wordt gebracht is dat een fantasie, maar dan één, die onze ziel niet afhoudt van maar dichter brengt bij de essentie van de lijdensgeschiedenis.

Na deze noodige opmerking volgt dan hier het gedicht.

BARABBAS.

Men liet hem gaan. De grauwe poort week open en bonsde toe. Verdwaasd in 't felle licht der middagzon, stond hij en sloot de oogen dicht. Z'n hand zocht twijfelend naar z'n keel, de booze hand die doodde. Toen aarzelend geloopt het voorplein af, lachte hij, lachte hij, al slingerend, gaande en snikkend lachte hij de lach eens zinnelooze.

Een man ontmoette hem en riep: „Gij Barabbas zijt vrij, het volk heeft u gekozen in plaats van Jezus gaant en ziet hoe men Hem voert naar Golgotha!" Maar Barabbas ging voort, hij lachte en hoorde niet.

Een vrouw ontmoette hem en riep: „Gij Barabbas zijt los, het volk koos u op dezen dag in plaats van Jezus den profeet. Gij kent hem toch, die kreupelen genas en blinden en geraakten, die wondren deed in naam van Satan, naar de priesters zeiden. Kom met mij mee, kom vlug; zij leiden hem naar Golgotha. Ik riep u mede vrij Kruist hem, kruist hem, los Barabbas!"

En met de vrouw toog Barabbas. Hij somber klom den steilen weg; in 't volle stof z'n doffe passen smoorden. En elke pas klonk bij zijn hart: „Waarom, waarom, die mensch, die wel deed aan den mensch, niet ik die [moordde.

Zij kwamen hoog den weg; beneden in de zon blakerden de timmen van Jeruzalem.

En uit de poort gupte een breede drom van volk rondom het witte beeld van hem die goed was, wondergoed en schuldeloos. En Barabbas kreunde, zijn handen knepen vast tot vuisten, zijn adem hügde zwaar, en zinneloos, barstte z'n vreeselijke lach: zijn vingers grepen een jongen elketak, die brak.

Zoo wachtte hij. Z'n groot ruig lijf gekromd, en grinnig vast de vuist rondom den stok. En tierend kwam de bende aan, men trok en sleurde Jezus voort, die viel onder den last van 't kruis.

En Barabbas doorvoer een schok. Hij stond een oogenblik, hoog recht, toen met een vreeselijken kreet.

Stortte hij vooruit en sloeg, en sloeg... zijn stok ranselde de rugen, hij smeet de drom uiteen, de menschen tuimelden, men vloot. Zoo hleuw zich Barabbas een weg tot Jezus, die steunend lag geborgen onder 't kruis, 't gelaat rood, vuil van bloed en stof was afgewend ten grond.

Toen Barabbas hoog neer en wierp het kruis-terzij. En beurde, steunde Jezus die wankelend stond. „Heer, 't volk verlost mij, zij wenschen Uwen dood. Waarom? Gij deedt hen goed en ik vermoordde. Ik Heer, ik ik, ik sloeg één van hen neer tot 't leven vloot. Ik wil geen vrijheid, waar Gij als schuldelooze voor mij den dood in gaat. Waarom Heer, straft men U voor mij de goddelooze?"

„Omdat ik sterven moet voor aller menschen zonden. Ik loste reeds uw lijf, uw ziel is nog verward. Geef mij mijn kruis weerom, mijn smart zal grooter zijn indien gij mij belet te sterven voor uw [zonden."

„Wat moet ik doen, Heer, zeg mij wat?"

„Geef mij mijn kruis, Uw kruis, uw hart, Uw liefde, uw berouw; en ga met mij den kruisweg op naar Golgotha."

Modern is alles in dit vers: de vorm, de toon, de kleur, de techniek, de interpunctie, alles.

Maar in zijn eigenlijke gedachte: de ontmoeting van dezen doemwaardige doch schuldbevuste met den kruisdragenden Heiland en zijn vragen: Wat moet ik doen? is metterdaad de essentie gegrepen van gansch de lijdensgeschiedenis. En in zijn voorstelling: dat een moordenaar, die den dood verdiend had, in de erkenning van Christus onschuldig voor hem sterven het leven vindt voor eeuwig, volle realiteit.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK.

Uit en over de kunst van Jan Toorop.

Jan Toorop-Herdenking. — 32 Reproducties met artikelen van Alb. Plasschaert en Jan Nieuwenhuis. — Uitgave van Vorst & Tas, Amsterdam, 1929.

De naam van Jan Toorop is wel algemeen bekend. Reproducties van zijn werk zijn in menige huiskamer tot ornament verheven en het is niet onmogelijk, dat zelfs hinnen afzienbaren tijd ook in Yerseke — zoudstation immers tot voor kort van antipapistische golvingen door den politieken aether — de winkelramen, door keisteenen onbedreigd, deze beschermen tegen den regen, en tegen dien alléén. In Utrecht heeft men eenmaal keisteenen verkoren, om, bleek zulks noodig, tegen Toorop te argumenteeren. Deze klinkende munt des geestes is in Yerseke ruimschoots aanwezig; en daarom is de verwachting, dat ook hier eenmaal Toorop zal binnenkomen — zoo dicht bij zijn geliefde Domburg — niet los te maken van het hoopvol uitzien naar de teekenen der tijden.

Wie van dergelijke kronkelingen der journalistiek niet weten wil, heeft misschien gelijk; en daarom haast ik mij nu tot de zaak zelve.

We hebben hier in het boven vermelde boek een herdenkings-apparaat. En al moge de herdenkingswellust ons wel eens wat al te zeer vermoeden, — niettemin is hier toch een boek, waarvoor men dankbaar mag zijn.

Ik begin met den buitenkant. De reproducties in dit album — want zoó wordt dit herdenkingsboek aangeduid — zijn vervaardigd door de Nederlandsche Fotogravure Maatschappij te Leiden. Het is dezelfde maatschappij, welke ook de kleurenreproducties bezorgde van enkele andere werken van wijlen Jan Toorop, n.l. „Mijn God en mijn Al", „Het laatste Gebed" en „Het Offer", e.a.

Dan — het thans verschenen deel — waarvan 1000 exemplaren gedrukt zijn — is het eerste van een te verwachten reeks: „Het licht", zoo lezen we, „het licht in de bedoeling om telken jare ter herdenking van den grooten meester een dergelijk album uit te geven. Op deze manier kunnen zijn vele vrienden en verders een standaardwerk verkrijgen, dat zoo volledig mogelijk het oeuvre van dezen kunstenaar toont". „Men beware dus", zoo vervolgen de uitgevers, „men beware dus dit album compleet. Zoo in een enkel geval de wensch wordt geuit een der reproducties los te bezitten, dan stelle men zich daarvoor in verbinding met den boekhandel of met de uitgevers Vorst & Tas te Amsterdam."

* * *

Wanneer ik in dit korte artikel nog een poging wagen moest, om iets te zeggen over de kunst van Toorop in het algemeen, dan zou ik nu moeten bezon-

digen aan een herhaling van wat ik in andere rubrieken van ons blad reeds eerder schreef. Want Toorop is herhaaldelijk reeds in „De Reformatie” ter sprake gebracht.

Ik zal dien kant niet uitaan, doch me bepalen tot enkele opmerkingen over en naar aanleiding van het hier voor me liggend herdenkingsboek.

Een opmerking dringt zich al dadelijk naar voren, als ge tekst en reproducties van dit eerste deel — met zijn inderdaad prachtige uitvoering — onder de ogen krijgt. Het is de pijnlijke ontdekking van den grooten afstand tusschen dezen Roomschen kunstenaar, en ons, Calvinisten. Albert Plasschaert zegt van hem in zijn inleidend artikel: „Een mensch was voor Toorop uiterlijk geworden geest, plastisch geworden gevoel, symbool van daden, van wenschen, van verzwegen en van openbaars, van afkomst en van eigen kracht. Iemand, die zou wou tekenen en kon tekenen, was geen miskenner, noch zette hij in hokjes. Toorop was de erkenner van verwezenlijkt (17) waarden”.

Maar dat Toorop inderdaad ontkomen is aan het algemeen-menschelijk gevaar van miskenning, gevolg en strak ook wel oorzaak van het op onjuiste wijze „in hokjes zetten”, — dat zou ik niet graag aan Plasschaert toegeven.

En deze oppositie tegen Plasschaerts aldus gegeven redeneering komt bij een calvinist haast dadelijk naar boven, als hij in dit boek stuit op de tekening in zwartkrijt, eigendom van den heer H. P. Bremmer in Den Haag, thans in bruikleen aan het Centraal Museum in Utrecht afgestaan, die het onderschrift draagt: „Het en Twijfel, Les Calvinistes de Katwijk”. Het is een werk uit 1891, de niet eens meer allerbeste periode dus. Op den voorgrond twee ronsachtige gestalten, wier houding en gelaatsdrukking inderdaad heelsche verschrikking, diepe verdoemenis en volslagen twijfel symboliseert. Onder en achter hen de nauwe steegjes, de trieste schuifgangen, de hoorscheuren, en de feeststapeling van Katwijk. Heel achteraan duinen zonder lach, en op den verre achtergrond kerktoren en kathedraal — uit een andere wereld, met vage vermoedens van licht, dat maar niet door de wolken breekt. Met den rug naar kerk en kathedraalpracht toe de visschers, de calvinisten, die de hel in zich, den twijfel aan zich hebben.

Het en twijfel — en dat is nu voor Toorop het Calvinisme van Katwijk.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN

Iets over het beeld van Jezus in de moderne literatuur

door

W. M. LE COINTRE.

XXIV.

Bij de tekening van het „Russische” Jezus-beeld moet terstond na Dostojewski genoemd worden Leo Nikolajewitsj Tolstoj (1828—1910), man van adellijke afkomst en als Dostojewski man van groot invloed.

Tolstoj blijft voor ons een bovenaltragische figuur, die na een leven van strijd, strijd, in diepsten zin, om een bevredigende wereld- en levensbeschouwing, ondanks al wat hij meent gewonnen te hebben, onbevredigd en met ledige handen, aan het eind den dood toevallt, als hij (symbool zijns levens) eenzaam ligt weg te sterven in het stationsgebouw van Astapowo.

Het is ons thans niet te doen om zijn beteekenis als schrijver, wij laten dus zelfs ook maar een poging om hem als zoodanig te karakteriseeren achterwege: zijn inzichten over wat het leven vraagt van een mensch, die interesseeren ons, m.n. waar het Evangelie daarbij een zoo beslissenden factor uitmaakt, of feitelijk moeten wij dan zeggen, dat wat Tolstoj houdt voor de hoofdmak van het Evangelie, de groote levenswens van Jezus.

Tolstoj is begonnen van het leven te genieten, gelijk dat in de destijdsche aristocratische kringen te doen gelukkig was: tot op den bodem toe heeft hij den zwijmelbeker geleedigd, gelijk hij ons daarvan zelf later heeft verhaald. Maar, de groote levensvragen klopten te sterk aan de poorten zijner ziel, dan dat hij in een dergelijk bestaan het uithouden kon. Altijd weer pijnlijk hem m.n. de vraag naar de beteekenis van het leven, gezien vanuit den gezichtscin der van den dood. Zien wij wel, dan meenen wij te kunnen zeggen, dat hem bovenal gekweld heeft: angst voor den dood, natuurlijk in die periode van zijn leven, toen hij ontwaakt was uit den droom van het „maar eten en drinken en vroolijk zijn”. Zelfs in den wanhopigen tijd, waarin hij zich, mee onder den invloed van de geschriften van Rousseau, afkeert van heel de moderne cultuur en samenleving, in volstrekte wereldvlucht zijn heil zoekend en daarbij tot de conclusie komend, dat het leven geen zin heeft en dus zelfmoord het eenig rationeele zijn zou, heeft hem de moed onbroken te doen wat hem in die dagen de eenige uitkomst leek, n.l. zich van het leven te bevrijden. Ge kunt zijn bespiegelingen dienaangaande vinden in zijn werk, getiteld: „Mijn Biecht”.

Uitkomst heeft hij gezocht bij de wetenschap, maar hij bevond, dat ze zich in het geheel niet bezig hield met die vragen, die hem het hart benaauwden, ze doet net, alsof die niet bestaan. Zich keerend tot het officiële Christendom, werd hij, zoo mogelijk, nog erger teleurgesteld. Totdat hij leerde kennis maken met het vrome leven van den eenvoudigen, Russischen boer: daar vond hij een rustige aanvaarding van het leven en een kalme verwachting des doods, die hij in den eigen kring nimmer had leeren kennen. Hij zegt daarvan: „En ik heb deze menschen lief gekregen. Hoe meer ik in hun leven, in het leven der levende en dat der lang reeds gestorvene menschen, over welke ik gelezen of van wie ik gehoord had, was doorgedrongen,

ik herinner me in een fijn-opgewekt Calvinistisch gezin, dat Jan Toorop tot zijn familiekring rekenen mocht, eens een frisch meisjeskopje en een schetsje van het uitzicht voor het raam gezien te hebben; ze waren van Toorop; hij had ze gegeven in het vrouwde milieu van den calvinistischen huiselijken kring. Misschien heeft hij in dat gezin — dat zijn calvinistisch stempel niet verloorde — zijn plaat van 1891 in den geest prijsgegeven, al weet ik het niet. Maar hoe het zij — wat is er toch vaak een afstand tusschen mensch en mensch, en wat kan onze samenleving, ook de calvinistische, haar levensgeheimen, ook haar paaschblijdschap, toch vaak moeilijk kwijt. Ach neen, ik zoek de schuld niet alleen bij Toorop. Maar wat krijgt zoon tekening nog des te meer een tragisch perspectief, wanneer ge in de schets van Jan Nieuwenhuis, voort in dit boek, leest, dat „omstreeks 1890” er bij Toorop een „welhaast natuurwonderlijke reactie kwam. Na de jaren van het aangeen naar buiten werd hij op zichzelf teruggeworpen”, aldus meent Jan Nieuwenhuis. „Er kwam een tijd van bezinning en inkeer”. Indien dit waar is — maar men moet wel voorzichtig zijn met de analyses van kunstenaarszielen tegenwoordig —, dan heeft de inkeer bij Toorop toch veel van het noodzakelijke inzicht gemist, zóóveel, dat de zin van heel een machtige geestesbeweging hem ontgaan is: een geestesbeweging, die hem vooral had kunnen boeien door den aan haar naam verbonden roep van „opstandigheid” — een zijner geliefkoosde thema's — en die hem zoo veel had kunnen geven, juist in religieus opzicht. Natuurlijk bedoel ik de geestesrichting, die aan den naam van Calvijn verbonden is. Toorop heeft niet begrepen, dat de negatieve houding van het Calvinisme tegen zijn aesthetiek tondolde, afgedacht van Katwijksehe of elders te treffen eenzijdigheden, een roep was, — al was die dan ook voor hem onduidelijk — om de allereerste nastreving van het hoogste goed, dat is: de religie. De religie, die meer is dan aesthetisch gevoel, al wijst ze dat niet af. En zoo komt het aan die ééne plaat reeds openbaar, dat tusschen Calvinistische religie en Toorops kunst de groote trit d'unioen ontbreekt. Dat hij Yerseke — Katwijk evenmin begrijpt als Yerseke hem, zoodat de schuld niet aan één kant ligt. Wie hem als Calvinist genieten wil, kan zich hoogstens met hem terugtrekken op de basis van het algemeen-menschelijke en moet telkens weer concludeeren tot een mistaaten van Toorop in het symboliseeren van wat hij uit de resten der religie bij den natuurlijken mensch verkliest om ze in zijn eigen

des te meer kreeg ik ze lief en des te gemakkelijker viel het mij te leven. Ik leefde op die wijze ongeveer twee jaren. Dan had in mij een ommekeer plaats, die reeds lang in mij was voorbereid en waartoe ik reeds lang den aanleg bezat. Het kwam in mij tot bewustzijn, dat het leven onzer kringen, — dat der rijke en geleerde menschen, — mij niet slechts een afkeer inboezemde, maar zelfs elke beteekenis voor mij verloren had. Alle onze handelingen, beschouwingen, de wetenschap, de kunst — dat alles verkroeg voor mij eene nieuwe beteekenis. Ik begreep, dat dit alles slechts een spel was, waarin men geene beteekenis behoeft te zoeken. Het leven echter van de geheele arbeidende klasse, van de gansche menschheid, welk het leven schept, verscheen mij in zijn ware beteekenis, die de menschheid aan dit leven hecht, eene waarheid is, en ik werd er toe bekeerd”.

Deze omkeer in zijn leven brengt hij hem tot bewustheid, dat wat reeds lang in hem woelde, hij herkend zichzelf als een zoeker van God en gaat weer bidden. Zoo stierven ook de zelfmoordgedachten, een sterke behoefte om te gelooven grijpt hem aan, hij wendt zich tot de kerk en dwingt zich tot een leven naar haar ritm. Maar dan besprongt hem alras de twijfel en rijzen vragen, als deze b.v.: „Waarom ligt de waarheid in het orthodoxe geloof en niet in het Lutherische of in het Katholicisme?” Het einde is: „En of ik het wilde of niet wilde, ik was tot de studie, tot het onderzoek dezer schrift gebracht, tot dit onderzoek, dat ik totnogtoe zoo gevreesd had”. De resultaten van dat onderzoek zijn te vinden in zijne „Kurze Darlegung des Evangelium” (7), waaruit ik, in verband met de hier-beschikbare plaatruimte, maar niet citeeren zal. Wie zou meenen daarin te vinden een ten-voeten-uit geteekend beeld van den Heer des Evangelies, komt bedrogen uit: Tolstoj laat de vragen, in verband met den persoon van Jezus, stil liggen, het is hem alleen te doen om Jezus' leer. Hij wil weten, hoe hij leven moet. Een antwoord daarop vindt hij door een breede behandeling van het volmaakte gebod, dat Christus ons geleerd heeft. Het slot is: de sterk benadrukte overtuiging, „dat liefde en goedheid tot den naaste het enig ware, vrije en eeuwige leven is”.

Had hij in 1894 in zijn werk „Mijn godsdienst” zijn geloofsvertoeging ontwikkeld, nader handelende hij daarvan in het in 1899 geschreven „Het Koninkrijk Gods is binnen in U”, in de Voorrede waarvan het dan uitgedrukt wordt: „Hij (n.l. de officiële godsdienst) verschilt volgens mij in zeer veel opzichten van dien van Christus, en daaronder reken ik in de eerste plaats de opheffing van het gebod, dat ons verbiedt, met geweld het kwaad te weerstaan. Deze afwijking van de leer toont meer dan eenige andere zonnklaar, hoezeer de officiële Kerk de beginselen van Christus verdraaid heeft”. In dit werk heeft hij dan de voor hem zoo-typeerende leer van het niet-wederstaan (naar Matth. 5:39) in den breede ontwikkeld. Daarin handelt hij dan ook van wat onze houding zijn moet tegenover oorlog en dienstplicht en laat hij zien, dat alle gebruik van geweld, ook door de regeeringen, verwerpelijk te achten is: de Christelijke opvatting van het leven, m.n. dan begrepen in het „wedersta den booze niet, maar, zoo wie u op de rechterwang slaat, keer hem ook de andere toe”, heeft in onze maatschappij reeds wortel geschoten en zal steeds meer

licht te plaatsen en daarna aan te dienen als lyrische vertolkingen der religie.

Maar wie Toorop aldus meent te doorzien, die krijgt hem in zeker opzicht toch te inniger lief: een dwalend menschenkind, die nochtans zooveel ons vermag te geven... En onder dit gezichtspunt den hier gegeven bundel voor zich leggend, zal hij veel te genieten hebben. Het is de kracht van Toorops werk, dat elke tekening u vasthoudt, langer dan menig boek. Zoo zal men ook onder ons hier met blijdschap zich verdiepen in „Het Offer”, in het portret van E. Ahn, 1886, Broek in Waterland, 1889, De Hétaire (Venus der Zee, 1889), 90, De Jonge Generatie, 1892, Moederschap, 1890, Portret eener Dame, 1886, Kinderportret, 1897, Doem naar Bechtvaardigheid (werkstakers), 1899; Portret Miss Janet Hall, 1899, Katwijker Visscher, 1902, Zielegang, 1920, Drie Koningen Raam, 1924, Madonna, 1927, Godsvertrouwen, 1907, La Belgique Sanglante, 1914, Portret van Douairière De Vos van Steenwijk, 1908, Portret van Mevrouw Toorop-Hall, 1911, Zielegang langs den Oceaan, 1900, Geloof en Loon, 1902, Madonna met de Engelen, 1921, Oorlog en Vrede, 1922, Twee zusjes uit de Volksachterbuurt, 1925, „Wist gij niet, dat ik beboor te zijn in hetgeen Mijns Vaders is?”, 1925, Het Gebod, 1924, Madonna aan Zee, 1924, Harpspeler (Jong en Ouderdom), Heilige Patrice van Hasselt, 1927, Madonna, 1927, Ave Maria, 1906, Het Gebod, 1927.

Ik gaf de tekeningen even in volledige opsomming aan: Wie nu over Toorop studeeren wil, of, na dit gedaan te hebben, zijn kunst wederom genieten, kan weten, wat hij aan deze uitgave heeft. Zij lijkt me meer waard dan de bekende edities van Miek Janssen, die voor mij altijd het gevoel wekt van te „kleine” inleidingen bij een ook voor haar nog te „grooten” meester.

K. S.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Individuele Opvoeding.

I.

Het spreken en schrijven over de Persoonlijkheid en het Individuele is aan de orde van den dag.

Bij alle goeds, dat daaruit voortkomt, wijst het op een bedenkelijk verschijnsel, n.l. dat de velerlei bespreking

verwoesten gaan de op het geweld gegronde inrichting van ons leven. Naarmate dat geschiedt, naar die mate zal het Koninkrijk Gods hier al meer komen. Met een oproep tot bekeering, bekeering dan tot dit inzicht, eindigt Tolstoj dit werk.

Dit is, wat Jezus hem te zeggen heeft, hij kent geen Jezus, dan Dien van de Bergrede. Naar een zeker niet-bevooroordeeld getuige ons mededeelt, formuleerde Tolstoj zijn gedachten aldus: „Ik geloof in Christus, ik geloof slechts aan het geluk der menschen door een leven in Christus. Het geheele Christendom wortelt in de Bergrede”. Maar dezelfde schrijver voegt er terstond aan toe: „Hierbij moet men echter in het oog houden, dat voor Tolstoj slechts een menschelijke Christus bestaat, de grootste, de eenige menschelijke mensch, die ooit geleefd heeft, maar een mensch. De verkondiging van deze denkbeelden heeft tengevolge, dat hij door de Heilige Synode uit de Kerk gestooten wordt” (4).

Voor wij ons nader over zijn opvattingen uitspreken, willen wij ook hemzelf nog tot U laten spreken en wel m.n. zooals hij zich geuit heeft in zijn laatste roman (wel zijn testament genoemd), waarin hij trachtte te schilderen de verlossende macht der waarachtige liefde, waarover wij reeds met een enkel woord spraken, ik bedoel zijn misschien meest-betekenisvollen roman „Opstanding” (5). Zonder daarop nu breeder in te gaan, vestig ik er alleen de aandacht op, dat Tolstoj hierin toont te staan onder invloed van Dostojewski, spitaal van diens „Schuld en Boete”; Prof. Leipoldt beweert zelfs, dat de titel van dit werk aan de hand gedaan is door het slot van Dostojewski's roman, waarin de „opstanding” van Raskolnikof geteekend wordt.

Op het titelblad van Tolstoj's roman staan geciteerd de volgende teksten: Matth. 18:21 en 22, Matth. 7:3, Joh. 8:7 en Lukas 6:40, alle natuurlijk in verband met den inhoud van dit werk: het is het verhaal van een zekeren vorst Nekhludoff (in wien Tolstoj zichzelf heeft geteekend) die in zijn jonge jaren eens een kamermeisje heeft verleid, dat daarna weggezonden is en, natuurlijk, toen door hem in den steek gelaten. Zij vervalt dan van kwaad tot erger en gaat haar liefde verkoopen. Als gezworene in een rechtbank ziet hij haar weer, ze wordt dan tot dwangarbeid veroordeeld en in zijn berouw probeert hij dan, haar volgend in haar verbanning, het alles weer goed te maken en haar leven te verheffen. Hij doet alle mogelijke moeite om gratie voor haar te krijgen, wat hem ook gelukt, wil dan zijn leven aan het hare verbinden, maar zij weigert dat offer aan te nemen. Het slot laat ons dan Nekhludoff zien, vermoed van het nadenken over de dingen, naar aanleiding van zijn bezoek aan de gevangenis en de vreeselijke dingen, die hem daar hebben aangegrepen, het nadenken m.n. over de vraag naar het recht van een dusdanige behandeling van menschen door menschen; en in die vernedering grijpt hij dan naar een Nieuw Testament, hem gegeven door een Engelschman, die met hem in de gevangenis gewoest was en ook gevangenen met een exemplaar van het Evangelie verheugd had. „Men zegt, dat men hierin op alle vragen een antwoord vinden kan”, dacht hij, terwijl hij het boek op goed geluk opende, en hij begon Matth. XVIII te lezen: wie de meeste is in het koninkrijk der hemelen, en: de gelijkenis van den onbarmhartigen schuldeheer.

„En ligt hierin alles opgesloten?” riep Nekhludoff

vaak herinnert volkomenheid streng is, piers die on Dit beboel beschouwen nieuw is, als lang. Wanneer daan omfent couranten de lang nog na zids het ge beboel te an shelling die sterkte is, t

Wanneer opvoeding s toepassing

Dieroly, van Brussel voorbereid

Daarom b streng gesch of ook in g stiel daarvo belangstellin plaatst.

Als een d den geeft h bewust wor aeligen, v

Maar een mensch zief groot kwaad belangrijks t en vaak ver uitgroei der mensch, ten

Voor kind Het kind is geen karakt

Het biolo; hij de gebo van het int werking van standatal in iemand it Het kan niet Veel blijft i

eensklaps lu de: „Ja, da

„En nu g heurt met i wikkeld is, l scheen te v vruaringen d klaps de ee

Het den schen te ve zij lijden, b behooren te machig om hem steeds

Hij bego afgrijpselijke l gezien had, van de bedi het feit, dat mogelijk is; beteren, tero deden pogin betoren, en

werktuigelijk alles was, (ook wel de toe bracht d een beroep

grootste zed voortgaan in hante kwel ellende en

zonnklaar v men, die hij gedaan word antwoord, d dat Christus

eindig aantal omvond een „Maar de dacht Nekhl het in het o theoretische

het vraagstu zou men dan kan ze toch tegenwerping Zij zou eenig worden, dat ef den min

bewezen kan schen elkan het eenig v dat wij oph nulloflos, nu

„Veel eent undadigers geworden, E bestaan? Nes met de misd ken zijn, ma

richters, pr menschen o them, dat d niet bestaat